

## บทที่ 4

### วิธีการดำเนินงานปรับปรุงพฤติกรรมผู้บริโภคขนม

ผลการสนทนากลุ่มผู้ปกครองของเด็กนักเรียน และจากการซักถามผู้ประกอบการค้าเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และครู สามารถสรุปประเด็นปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาได้ดังนี้

1) ประเด็นการห้ามรับประทานขนม ประเด็นนี้หลายฝ่ายเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากเป็นธรรมชาติของเด็กมักอยู่กับขนม ถ้าห้ามเด็กก็มักแอบไปซื้อรับประทานเอง หรือห้ามได้ก็เฉพาะช่วงสั้น ๆ เท่านั้น

2) ประเด็นการทำขนมให้บริโภคในครัวเรือนหรือในโรงเรียน ประเด็นนี้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าเป็นวิธีที่ยุ่งยาก สิ้นเปลือง และไม่มีเวลาต้องออกไปทำมาหากิน ขนมที่ทำมักทำช่วงมีบุญประเพณีต่าง ๆ และขนมที่ทำ เด็กมักไม่ชอบเท่ากับขนมที่ผลิตจากโรงงานหรือขนมที่ต้องซื้อมารับประทาน ส่วนในโรงเรียนบ้านโนนชัยปกติมีการทำขนมให้เด็กรับประทานอยู่แล้ว ส่วนโรงเรียนบ้านป่าขาดปกติทำเพราะอาหารกลางวัน ถ้าทำขนมด้วยคงเป็นไปได้ยากเนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามจากการสังเกตทั้งหมู่บ้านโนนชัยและบ้านป่าขาด ผู้ประกอบการค้าบางรายได้ทำขนมพื้นบ้านขายเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ลอดช่อง บวดมัน สาคุ ขนมฝักบัว ขนมไข่หงส์ ขนมชั้น วุ้นกะทิ เป็นต้น

3) ประเด็นการให้ความรู้ ประเด็นนี้ทุกกลุ่มให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยควรให้ความรู้ถึงวิธีการเลือกซื้อขนม วิธีรับประทานขนมที่ถูกต้อง วิธีใช้จ่ายเงิน โทษหรือข้อเสียของการรับประทานลูกอมหรือท็อฟฟี่ ขนมหวาน บะหมี่สำเร็จรูปโดยไม่ลวกหรือน้ำอัดลม ขนมไส้สี และประโยชน์ของอาหารแก่ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้ประกอบการค้า และโรงเรียนควรเข้มงวดในการนำขนมมาขายในโรงเรียน อย่างไรก็ตามมีโรงเรียนหนึ่งไม่เห็นด้วยที่จะห้ามการนำน้ำอัดลมมาขาย เนื่องจากได้ทำสัญญากับผู้ประกอบการค้าไปก่อนหน้านี้แล้ว สำหรับผู้ประกอบการค้าในหมู่บ้านบางส่วนเห็นด้วยที่จะนำขนมที่มีประโยชน์มาขาย แต่ขนมส่วนใหญ่ก็มีราคาแพง เด็กไม่ค่อยนิยมซื้อ แต่ถ้าจะควบคุมกันจริง ๆ ควรให้ทุกร้านทำเหมือนกันหมด

4) ประเด็นการควบคุมคุณภาพขนมในแง่ประโยชน์และคุณภาพขนม โดยเฉพาะขนมที่ผลิตจากโรงงานควรมีเครื่องหมายของสำนักงานอาหารและยาหรือ “อย” กำกับ ขนมที่ไม่มีเครื่องหมายดังกล่าวไม่ควรนำเข้ามาขายในหมู่บ้านหรือโรงเรียน

สรุป แนวทางที่นำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการบริโภคขนมของเด็กนักเรียนทั้ง 2 แห่ง สามารถสรุปได้ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

- 1) การให้ความรู้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ประกอบการค้าในหมู่บ้านและโรงเรียน
- 2) การควบคุมคุณภาพขนมที่นำมาขายในหมู่บ้านหรือโรงเรียน โดยพิจารณาจากเครื่องหมายของสำนักงานอาหารและยาหรือ “อย”

#### 4.1 การควบคุมคุณภาพขนม

##### 4.1.1 การดำเนินการ

การควบคุมคุณภาพขนมดำเนินการโดยนักวิจัยและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ขอความร่วมมือไปยังร้านค้าต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ส่วนในโรงเรียนนั้นได้ขอความร่วมมือทางโรงเรียนในการควบคุมขนมที่นำมาขายในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์หรือโรงอาหารของโรงเรียน

##### 4.1.2 ผลการดำเนินการ

จากการสำรวจร้านค้าในหมู่บ้านโนนชัย จำนวน 6 ร้าน จากทั้งหมด 7 ร้าน (อีกหนึ่งร้านไม่ให้ความร่วมมือ) พบว่า ก่อนเริ่มดำเนินโครงการพบมีขนมที่ผลิตจากโรงงานจำนวน 206 ชนิด มีเครื่องหมาย “อย” เพียงร้อยละ 24.27 แต่หลังจากดำเนินโครงการพบชนิดขนมที่นำมาขายมีจำนวนลดลงเหลือ 165 ชนิด ซึ่งในจำนวนนี้มีเครื่องหมาย “อย” คิดเป็นร้อยละ 48.48 ซึ่งถ้าเปรียบเทียบจำนวนขนมที่มีเครื่องหมาย “อย” ก่อนและหลังดำเนินโครงการพบมีปริมาณเพิ่มขึ้นจาก 50 ชนิด เป็น 80 ชนิด (ดูตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ร้อยละของจำนวนชนิดขนมและขนมที่มีเครื่องหมายของสำนักงานอาหารและยา  
กำกับ ของร้านค้าในหมู่บ้านโนนชัยก่อนและหลังดำเนินโครงการ

| ชนิดขนม                     | ก่อนดำเนินโครงการ |                             | หลังดำเนินโครงการ |                             |
|-----------------------------|-------------------|-----------------------------|-------------------|-----------------------------|
|                             | จำนวน<br>ชนิดขนม  | ขนมที่มีเครื่องหมาย<br>“อย” | จำนวน<br>ชนิดขนม  | ขนมที่มีเครื่องหมาย<br>“อย” |
| ขนมปัง แป้ง                 | 101               | 19 (9.22)                   | 82                | 32 (19.39)                  |
| เครื่องดื่ม/ไอศกรีม         | 20                | 11 (5.34)                   | 24                | 21 (12.73)                  |
| ขนมขบเคี้ยว ลูกอม หมากฝรั่ง | 60                | 17 (8.25)                   | 45                | 23 (13.94)                  |
| อื่น ๆ                      | 25                | 3 (1.46)                    | 14                | 4 (2.42)                    |
| รวม                         | 206               | 50 (24.27)                  | 165               | 80 (48.48)                  |

จากการสำรวจร้านค้าทั้งหมด 4 ร้าน ในหมู่บ้านป่าซาดพบว่า ก่อนดำเนินโครงการมีขนมจากโรงงานขายในหมู่บ้านรวม 149 ชนิด มีเครื่องหมาย “อย” คิดเป็นร้อยละ 18.79 หลังดำเนินโครงการมีขนมจากโรงงานขายในหมู่บ้านลดลงเหลือ 123 ชนิด ซึ่งในจำนวนนี้มีเครื่องหมาย “อย” คิดเป็นร้อยละ 56.11 ถ้าเปรียบเทียบจำนวนขนมที่มีเครื่องหมาย “อย” ก่อนและหลังดำเนินโครงการพบมีปริมาณเพิ่มขึ้นจาก 28 ชนิด เป็น 69 ชนิด (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ร้อยละของจำนวนชนิดขนมและขนมที่มีเครื่องหมายของสำนักงานอาหารและยา  
กำกับ ของร้านค้าในหมู่บ้านป่าซาดก่อนและหลังดำเนินโครงการ

| ชนิดขนม                     | ก่อนดำเนินโครงการ |                             | หลังดำเนินโครงการ |                             |
|-----------------------------|-------------------|-----------------------------|-------------------|-----------------------------|
|                             | จำนวน<br>ชนิดขนม  | ขนมที่มีเครื่องหมาย<br>“อย” | จำนวน<br>ชนิดขนม  | ขนมที่มีเครื่องหมาย<br>“อย” |
| ขนมปัง แป้ง                 | 73                | 12 (8.05)                   | 59                | 25 (20.33)                  |
| เครื่องดื่ม ไอศกรีม         | 35                | 9 (6.04)                    | 30                | 22 (17.89)                  |
| ขนมขบเคี้ยว ลูกอม หมากฝรั่ง | 35                | 7 (4.70)                    | 29                | 20 (16.26)                  |
| อื่น ๆ                      | 6                 | 0 (0.00)                    | 5                 | 2 (1.63)                    |
| รวม                         | 149               | 28 (18.79)                  | 123               | 69 (56.11)                  |

สำหรับการควบคุมคุณภาพขนมโดยใช้เครื่องหมาย “อย” ในโรงเรียนนั้นได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการคัดเลือกขนมที่เข้ามาขายในโรงเรียนเป็นอย่างดีจากการสังเกตพบว่าขนมเกือบทั้งหมดมีเครื่องหมาย “อย”

## 4.2 การให้ความรู้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ

### 4.2.1 เนื้อหาที่นำมาผลิตสื่อต่าง ๆ

ส่วนใหญ่ได้จากการศึกษาในระยาะที่ 1 เรื่องพฤติกรรมการบริโภคขนมของเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจากการรวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคขนมสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญของเนื้อหาต่าง ๆ มีดังนี้

- 1) เครื่องหมาย “อย” บนภาชนะบรรจุขนม
- 2) สถานที่และวันเดือนปีที่ผลิตหรือหมดอายุบนภาชนะบรรจุขนม
- 3) การใช้มือไม่สะอาดจับขนมรับประทาน
- 4) การใช้ปากจุกหรือหลอดบรรจุขนม
- 5) การรับประทานขนมก่อนรับประทานอาหาร
- 6) การรับประทานน้ำหวานหรือน้ำอัดลมเป็นประจำ
- 7) ขนมที่มีเชื้อราหรือบูดเน่า
- 8) การรับประทานขนมสำเร็จรูปโดยไม่ลวกหรือต้มให้สุก
- 9) คุณค่าทางอาหารของขนมสำเร็จรูป
- 10) การรับประทานขนมหวานบ่อย ๆ
- 11) การรับประทานขนมที่เป็นแป้งและน้ำตาลไม่มีกากใย
- 12) การใช้จ่ายเงิน
- 13) ประโยชน์ของอาหาร 5 หมู่

### 4.2.2 หลักในการดำเนินการ

- 1) ใช้สื่อหลาย ๆ ชนิดเสริมกัน
- 2) เน้นการให้ความรู้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กัน และอย่างต่อเนื่อง
- 3) เนื้อหา ความรู้ หรือสื่อต้องมีพร้อมที่จะให้โรงเรียนและชุมชนนำไปใช้ได้
- 4) การดำเนินการใช้สื่อต่าง ๆ เน้นดำเนินการโดยโรงเรียนหรือชุมชนเอง
- 5) นักวิจัยมีหน้าที่อำนวยความสะดวกด้านเนื้อหาหรือความรู้ ให้คำปรึกษา และ

ติดตามการดำเนินโครงการ

6) เนื้อหาที่นำมาผลิตสื่อตรงกับสภาพความเป็นจริง หรือพฤติกรรมของเด็ก ภาควะวันออกเฉียงเหนือ (ใช้ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งศึกษาในเด็กนักเรียนภาควะวันออกเฉียงเหนือ)

7) การใช้สื่อต่าง ๆ จะสอดคล้องกับช่องทางการสื่อสารหรือศักยภาพและทรัพยากรที่โรงเรียนหรือชุมชนนั้นมีอยู่

### 4.2.3 ชนิดของสื่อที่ใช้

#### 4.2.3.1 หนังสือการ์ตูน

##### ก) เหตุผลที่เลือกใช้

- หนังสือการ์ตูนอ่านแล้วเข้าใจง่าย เพราะไม่ต้องอ่านทุกตัว เพียงแต่มองรูปภาพและอ่านเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยก็สามารถเข้าใจเรื่องได้
- หนังสือการ์ตูนอ่านแล้วเกิดความเข้าใจทันที เพราะเนื้อเรื่องแสดงแจ่มชัดอยู่ในภาพแล้ว ไม่ต้องใช้ความคิดมาก เกิดจินตนาการตามไปด้วย
- ใช้เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน และใช้เป็นหนังสือประกอบการเรียนการสอนได้ดี
- หนังสือการ์ตูนเป็นสื่อที่ดึงดูดหรือเรียกร้องความสนใจเป็นอย่างดี เนื่องจากเนื้อหาไม่มากและมีภาพประกอบ

ข) วัตถุประสงค์ของการใช้หนังสือการ์ตูน เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบในวิชาเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต วิชาเรียนการงานและพื้นฐานอาชีพ และใช้อ่านประกอบในห้องสมุดหรือมุมหนังสือที่ทางโรงเรียนจัดไว้

ค) เนื้อหาของหนังสือการ์ตูน “อรรอยอันตราย” มีความยาว 16 หน้า เป็นภาพ 4 สี ประกอบด้วยโทษของการรับประทานขนมหวานจัด ขนมใส่สี ขนมที่บูดเน่าหรือแมลงวันตอม วิธีการเลือกซื้อขนมและวิธีรับประทานขนม (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

ง) การดำเนินงาน ได้แจกหนังสือการ์ตูนอรรอยอันตรายที่คณะวิจัยสร้างขึ้น โดยอาศัยข้อมูลจากการวิจัยในระยะที่ 1 แก่โรงเรียนในกลุ่มทดลองโรงเรียนละ 20 เล่ม เพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ข้างต้น

จ) ผลการดำเนินการ จากการติดตามประเมินผลมีเด็กนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน ระยะแรกส่วนใหญ่ได้อ่านหนังสือดังกล่าว แต่เมื่อประเมินหลังดำเนินโครงการพบว่าหนังสือการ์ตูนดังกล่าวชำรุดและหายไป

#### 4.2.3.2 หอกระจายข่าว

ก) เหตุผลที่เลือกใช้ มีดังนี้

- ผู้รับสื่อสามารถรับฟังขณะที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปพร้อมด้วย
- ใช้สื่อสารถึงนักเรียนและประชาชนได้ทั่วถึงและรวดเร็ว
- เป็นสื่อที่ใช้การสื่อสารด้วยการพูด การฟังมากกว่าการอ่าน และเขียน
- เป็นสื่อที่ผู้รับมีโอกาสที่จะเลือกไม่เปิดรับได้น้อย เพราะเสียงดังทั่วทั้งโรงเรียนและหมู่บ้าน ทำให้ต้องได้ยินได้ฟังแม้จะไม่ตั้งใจ
- เป็นสื่อที่ผู้รับรู้สัถึงถึงการมีส่วนร่วมสูง เพราะหอกระจายข่าวเป็นของโรงเรียนหรือหมู่บ้าน ทุกครั้งที่มีการใช้หอกระจายข่าวเป็นการสร้างความรู้สึกว่า ข่าวสารที่ส่งออกมานั้น ผู้ส่งตั้งใจที่จะสื่อสารกับคนในโรงเรียนหรือหมู่บ้านโดยเฉพาะ ทำให้น่าสนใจรับรู้มากกว่าสื่อที่ใช้ติดต่อกับมวลชนทั่วไป
- เป็นสื่อราคาถูก ซึ่งมีอยู่ในโรงเรียนหรือหมู่บ้านอยู่แล้ว

ข) วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อหอกระจายข่าว เพื่อเพิ่มความหลากหลายของสื่อไม่ให้จำเจ และใช้เพื่อย้ำเตือนความทรงจำอีกทางหนึ่ง ตลอดจนเป็นสิ่งที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งข้อมูลข่าวสารด้วย

ค) เนื้อหาของบทหอกระจายข่าว บทหอกระจายข่าวนี้อผลิตโดยคณะผู้วิจัย โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคขนมในระยะที่ 1 มาใช้ผลิตบทความรวม 16 บท ความยาวบทละประมาณ 16 บรรทัด ซึ่งเนื้อหาทั้ง 16 บท มีดังนี้ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

- เลือกซื้อขนมอย่างไรจึงจะดี
- วิธีการรับประทานขนมอย่างถูกวิธี
- รับประทานขนมสำเร็จรูปอย่างไรจึงไม่ขาดสารอาหาร
- สีสันในขนมอันตรายที่แอบแฝง
- อันตรายจากขนมหวานจัด
- อร่อยถูกหลักอนามัยจริงหรือ
- ขนมบูคเน่าบางส่วนทำไมต้องทิ้ง
- ขนมกับการขาดอาหาร
- ขนมเป็นสาเหตุของโรคท้องผูกจริงหรือ
- รักเด็กไม่ควรให้กินขนมมาก

- มาทำขนมให้เด็กรับประทานกันเถอะ
- หันมาใช้สีจากธรรมชาติใส่ขนมดีกว่า
- อันตรายจากขนมไข่น้ำสี
- เก็บออมเงินดีกว่าซื้อขนม
- อย่าเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับขนม
- มารับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ดีกว่ากินขนม

ง) การดำเนินการ ทางโครงการวิจัยได้ผลิตและแจกบทหอกระจายข่าวดังกล่าวให้กับหมู่บ้านและโรงเรียนแหล่งละ 5 เล่ม เพื่อให้อ่านออกหอกระจายข่าว ดังนี้

- โรงเรียน ในโรงเรียนบ้านโนนชัย สถานักเรียนจะจัดตัวแทนนักเรียนผลัดเวรกันอ่านบทความหอกระจายข่าวดังกล่าวครั้งละ 1 บทความ ร่วมกับบทความต่าง ๆ ที่นักเรียนไปค้นหาในช่วงพักเที่ยงของทุกวันอังคาร ในโรงเรียนบ้านป่าซาดก็เช่นกัน นักเรียนจะผลัดเปลี่ยนเวรกันอ่านหน้าเสาธงหลังเคารพธงชาติตอนเช้าทุกวัน โดยเด็กที่อ่านจะเป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6

- หมู่บ้าน ปกติทั้งสองหมู่บ้านจะเปิดหอกระจายข่าวเพื่อกระจายเสียงข่าว 6 โมงเช้า จากกรมประชาสัมพันธ์ทุกวัน ทางโครงการวิจัยจึงหาผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยอ่านบทความหอกระจายข่าวของโครงการแทรกเป็นบางครั้งเข้าไปด้วย

จ) ผลการดำเนินงาน ทั้งสองโรงเรียนมีการดำเนินการสม่ำเสมอ ยกเว้นในโรงเรียนบ้านป่าซาดที่เครื่องขยายเสียงเสียเป็นบางครั้ง นักเรียนจะไม่ได้รับต่อเนื่อง ส่วนการรับฟังของเด็กนักเรียนนั้นจากการซักถามนักเรียนในโรงเรียนบ้านโนนชัยพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ฟังหรือฟังก็ไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากกำลังรับประทานอาหารเช้าและบางครั้งก็เล่นหยอกล้อกันอยู่ ส่วนนักเรียนในโรงเรียนบ้านป่าซาดนั้นส่วนใหญ่จะได้ยิน เนื่องจากเป็นช่วงเคารพธงชาติและมีคุณครูคุมอยู่

ผลการดำเนินการในหมู่บ้านพบว่า ช่วงแรกผู้ใหญ่บ้านจะนำมาอ่านออกอากาศ ช่วงหลังดำเนินโครงการ พบว่า จำนวนครั้งที่ออกลดลง จากการสอบถามพบว่าถ้าไม่มีอะไรจะออกก็จะนำบทความดังกล่าวมาออกให้ เพราะถ้านำมาออกบ่อยเกรงว่าชาวบ้านจะเบื่อ

#### 4.2.3.3 วิถีทัศน์

ก) เหตุผลที่เลือกใช้ เนื่องจากสื่อชนิดนี้สามารถให้รายละเอียดและสามารถสื่อได้อย่างชัดเจน มีทั้งภาพ เสียงสี และเสียงประกอบ ทำให้นักเรียนได้รับข้อมูลได้



เป็นอย่างดี และสามารถสอดแทรกความบันเทิงเข้าไปในตัว ทำให้สามารถดึงดูดนักเรียนได้มาก ประกอบกับในทั้ง 2 โรงเรียนมีเครื่องเล่นวีดิทัศน์อยู่พร้อมแล้ว

ข) วัตถุประสงค์ของการใช้วีดิทัศน์ เพื่อใช้เป็นสื่อประกอบการสอนของครูในวิชาเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หรือวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ และช่วยย้าเตือนความทรงจำให้แก่แก่นักเรียนอีกทางหนึ่ง

ค) เนื้อหาของบทวีดิทัศน์ วีดิทัศน์ดังกล่าวเรื่อง “ดักต้อกอยากโต” ซึ่งมีความยาว 20 นาที ผลิตโดยบริษัทกันตนา เขียนบทโดยกองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เนื้อหาดังกล่าวประกอบด้วยวิธีการปฏิบัติตัวให้สุขภาพแข็งแรง โทษของการรับประทานขนม ซึ่งนำไปสู่โรคขาดอาหาร โรคอ้วน โรคฟันผุ และร่างกายไม่แข็งแรง ตลอดจนคุณค่าของอาหาร 5 หมู่ วีดิทัศน์ดังกล่าวนำเสนอแสดงโดยดาราภาพยนตร์สายธาร นิยมการณ์ และหุ่นต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

ง) การดำเนินการ ทางโครงการวิจัยได้แจกม้วนวีดิทัศน์เรื่องดังกล่าวให้โรงเรียนละ 1 ตลับ เพื่อให้ครูใช้ประกอบการสอนในวิชาที่เกี่ยวข้อง

จ) ผลการดำเนินงาน โรงเรียนบ้านโนนชัยมีความพร้อมสูงมาก มีเครื่องเล่นวีดิทัศน์และโทรทัศน์ จำนวน 4 ชุด กระจายอยู่ตามห้องเรียนต่าง ๆ และใช้ประกอบการสอนในวิชาที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับทางโรงเรียนมีฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ได้นำไปเปิดให้นักเรียนดูเสริมไปกับเรื่องอื่น ๆ ด้วย ในช่วงเวลาพักรับประทานอาหารกลางวัน ส่วนในโรงเรียนบ้านป่าซาด เนื่องจากเครื่องเล่นวีดิทัศน์เสีย ไม่มีบซ่อม ทางโครงการจึงได้จัดวีดิทัศน์ไปให้นักเรียนดูแทน ผลการซักถามนักเรียนของทั้ง 2 โรงเรียนพบว่า ถ้าดูแล้วครั้งเดียวก็จะไม่นิยมดูอีก และจากการซักถามครูผู้สอนวิชาการดังกล่าวถึงจำนวนครั้งที่ใช้ ได้รับคำตอบว่า “เปิดครั้งเดียวเพราะเกรงว่าเด็กจะเบื่อ”

#### 4.2.3.4 ป้ายโปสเตอร์

ก) เหตุผลที่เลือกใช้ เนื่องจากสื่อชนิดนี้สามารถให้ความรู้ในลักษณะที่เป็นข้อความสั้น ๆ เป็นรูปธรรม และกระตุ้นความทรงจำให้แก่แก่นักเรียน

ข) วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อป้ายโปสเตอร์ เพื่อกระตุ้นเตือนความทรงจำ และให้เกิดความกลัวในการบริโภคขนมและน้ำหวานใสสี

ค) เนื้อหาของป้ายโปสเตอร์ ป้ายโปสเตอร์มีชื่อว่า “อันตรายที่เคลือบแฝง.....ขนมเด็กใสสี” โดยมีข้อความว่า ขนมเด็ก มักมีการผสมสีเพื่อให้สวยงามและดูน่ารับประทาน ทราบหรือไม่ว่าความสวยสดนั้นเคลือบแฝงด้วยอันตรายอย่างไร และข้อความ

อันตรายจากสีย้อม เกิดการสะสมของสารหนู ตะกั่ว โครเมียม โปรท ทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน อ่อนเพลีย เวียนศีรษะ กล้ามเนื้อหดเกร็ง ประสาทหลอน โลหิตจาง เนื้องอก มะเร็ง และมีข้อความว่า “กินขนมสีสดใส อาจมีภัยถึงชีวิต” ซึ่งสื่อดังกล่าวมีภาพขนมและน้ำหวานใส่สีเป็นภาพ 4 สี ผลิตโดยฝ่ายเผยแพร่ กองเผยแพร่และควบคุมการโฆษณา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

ง) การดำเนินการ ทางคณะผู้วิจัยได้นำป้ายโปสเตอร์ไปแจกให้โรงเรียนติดตามบอร์ดหน้าชั้นเรียนของแต่ละชั้น โรงเรียนละ 6 แผ่น และได้นำไปติดไว้ศาลากลางบ้านของแต่ละหมู่บ้าน

จ) ผลการดำเนินการ โรงเรียนได้นำฝ่ายโปสเตอร์ไปติดไว้ตามบอร์ดหน้าชั้นเรียน แต่จัดได้ประมาณ 1 เดือน ก็ถอดออก เพื่อจัดบอร์ดใหม่ในเรื่องอื่น ๆ ทำให้สื่อชนิดนี้ถูกใช้ในชั่วขณะสั้น ๆ ส่วนในหมู่บ้านหลังประมาณ 1 เดือนติดตามคู่อีกครั้งพบว่านิเทศ บางหมู่บ้านหายไป และจากการซักถามเด็กนักเรียนถึงความกลัวเมื่อเห็นภาพโปสเตอร์ดังกล่าวพบว่า หลายคนให้คำตอบว่า “ไม่กล้าซื้อขนมหรือน้ำหวานใส่สี เพราะกลัวเป็นอันตราย” บางคนก็ให้คำตอบว่า “ลดการกินลงกว่าแต่ก่อน”

#### 4.2.3.5 สื่อบุคคล

ก) เหตุผลที่เลือกใช้ เนื่องจากสื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง และเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ในการชักจูงโน้มน้าวให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ เพราะเป็นแหล่งข้อมูลได้ทุกขณะ

ข) วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อบุคคล สื่อบุคคลที่เน้นให้ความสำคัญคือ ครู ในโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง เนื่องจากนักเรียนให้ความเชื่อถือครูอยู่แล้ว และเป็นสื่อที่ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสื่อที่ยั่งยืนมากกว่าสื่อชนิดอื่น เนื่องจากครูสามารถถ่ายทอดความรู้ในชั่วโมงการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีสื่อบุคคลอื่น ๆ อีก ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในหมู่บ้าน ป้าชาด ผู้ปกครองเด็ก ผู้ใหญ่บ้าน และญาติหรือเพื่อนบ้าน คนกลุ่มเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดความรู้โดยโครงการวิจัย โดยคาดหวังว่าบุคคลเหล่านี้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดต่ออย่างไม่เป็นทางการ ตามสภาพวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป

ค) เนื้อหาที่สื่อบุคคลได้รับ ประกอบด้วยเนื้อหาจากวิทัศน์เรื่อง ดีก็คืออยากโต และข้อความในบทหอกระจายข่าว (ดูในหัวข้อ 4.2.3.2 และ 4.2.3.3)

ง) การดำเนินการ จัดอบรมกลุ่มผู้ปกครองเด็ก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ครั้ง โดยทั้งนี้ได้แจ้งให้ทุกคนช่วยนำความรู้ไปกระจายต่อไปยังเพื่อนบ้านในขณะที่มีโอกาสได้พูดคุยกัน

จ) ผลการดำเนินการ จากการซักถามจากนักเรียนทั้ง 2 หมู่บ้าน พบว่า ครูในโรงเรียนโดยเฉพาะในการสอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ คุณครูเคยยกตัวอย่างการเลือกซื้อขนม และแนะนำวิธีทัศนเรื่องดีที่อยากบอกโตมาเปิดให้ดู ส่วนผู้ปกครองนั้นพบว่า นักเรียนบางส่วนเคยได้รับคำเตือนจากผู้ปกครองเรื่องการเลือกซื้อขนม โดยเฉพาะลูกอมจะทำให้ฟันผุ และการรับประทานบะหมี่สำเร็จรูปโดยไม่ลวกจะทำให้ท้องเป็นต้น